

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää kotoutumiskoulutuksen ja lukukoulutuksen rahoituksen keskittämistä kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin lähtökohtaisesti hyvänä uudistuksena, sillä kunnilla on kokonaisvastuu maahanmuuttajien ja kotoutuja-asiakkaiden kotoutumisen edistämisestä. Rahoituksen kohdentaminen kunnille, jotka vastaavat kotoutumisen alkuvaiheen palveluiden järjestämisestä sujuvoittaa palveluiden järjestämistä.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen mielestä lukukoulutusten aikaisempi rahoitusmekanismi ei ole mahdollistanut koulutusten suunnittelua ja toteutusta todellisten asiakasmäärien ja palvelutarpeen mukaan. Vapaan sivistystyön toimijat ovat joutuneet hakemaan rahoitusta tähän asti etukäteen koulutusten järjestämistä edeltävänä vuotena. Lukukoulutuksen asiakkaat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva asiakasryhmä. Rahoituksen sisällyttäminen kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin toivottavasti helpottaa tämän asiakasryhmän pääsyä koulutuksiin niillä alueilla, joilla lukukoulutuksiin on aikaisemmasta rahoitusmekanismista tai koulutuksen tarjoajien määrästä johtuen ollut pitkät jonot.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa tuoda esille huolen siitä, että rahoituksen kohdentamisen onnistuminen ja lukukoulutuksen sisällyttäminen kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin voi lisätä alueellisia eroja, sillä luku- ja kotoutumiskoulutuksen rahoitus kilpailee kunnassa muista menoista. Vaikka valtionosuudet ovat osa kuntien itsehallintoa, on rahoituksen kohdentumisesta tärkeää saada sekä valtakunnallista että alueellista seurantatietoa.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen mielestä hallituksen esityksessä ei ole huomioitu sitä, että vapaan sivistystyön saama VOS ei ole nykyisellä tasollaan riittänyt vastaamaan luku- ja kirjoitustaidon koulutuksien todellista tarvetta. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen toimialueen osalta koulutuksiin on ollut jonoja erityisesti Etelä-Karjalassa ja Etelä-Kymenlaaksossa. Valtionosuuden summan siirtäminen vapaalta sivistystyöltä kunnille sellaisenaan asettaa kunnat tilanteeseen, jossa koulutuksia pitäisi pystyä järjestämään käytännössä enemmän siihen suunnatun rahan pysyessä ennallaan. Hallituksen esityksessä ei ole huomioitu sitä, onko kunnilla mahdollisuus tuottaa koulutuksia samalla kulurakenteella ja samoilla kustannuksilla kuin vapaalla sivistystyöllä. Rahoituksen keskittämisen kokonaissummaa tulisi tarkastella uudelleen tästä näkökulmasta.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa lisäksi korostaa, että vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on ollut merkittävä rooli alueiden S2- ja lukukoulutusten tuottamisessa. Riskinä on, että uudistuksen myötä vapaan sivistystyön tuottamien omaehtoisten S2- koulutusten määrä vähenee merkittävästi ja työllisyysalueiden kotoutumiskoulutuksen ja lukukoulutusten jonot ruuhkautuvat entisestään.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen mielestä kotoutumisen edistämiseen kohdentuvat rahoituksen säästöt ovat merkittäviä. Rahoituksen säästöt keventävät valtion menoja ja hallintoa, mutta lisäävät merkittävästi kuntien taloudellista vastuuta ja sisältävät riskin, että kotoutumispalvelut heikkenevät ja kotoutujien alueellinen yhdenvertaisuus kasvaa.

Rahoituksen yleiskatteellisuus antaa kunnille vapautta, mutta lisää myös riskiä eriarvoistumiseen:

Koska rahat eivät ole korvamerkittyjä, kunnilla on hallintonsa mukainen mahdollisuus itse päättää rahojen kohdentamisesta. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa tuoda esiin, että tämä voi johtaa huomattaviin eroihin kotoutujien saamassa tuessa eri alueilla. Säästöjen seurauksena kotoutumisen alkuvaiheen tuki voi ohentua, palveluita voidaan joutua supistamaan ja palvelujen jonotusaika saattaa kasvaa. Pitkällä aikavälillä heikompi kotoutuminen voi lisätä työttömyys- ja sosiaalimenoja, mikä kumoo lyhyen aikavälin säästöt.

Laskennallisten korvausten tason heikkeneminen eli lyhennetty korvausaika ja pienemmät korvaustasot, voivat johtaa kuntakohtaiseen eriarvoisuuteen kotoutumispalvelujen laadussa ja määrässä. Kunnat, joilla on paljon kotoutujia, voivat kärsiä eniten.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen mielestä vastaanottoon varautumisen kustannusten poistuminen voi todennäköisesti vähentää kuntien halukkuutta kiintiöpakolaisten vastaanottamiseen, jolloin kiintiöpakolaisia ohjautuu entistä enemmän suuriin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin. Korvausten poistumisesta aiheutuva säästö ei ole suuri, mutta erityisesti pienille kunnille se voi olla merkittävä.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus puoltaa ihmiskaupan uhrien kotoutumislain mukaisten korvausten siirtymistä osaksi laskennallisia korvauksia. Näihin liittyvät päätös- ja maksatusprosessit ovat pitkiä ja ihmiskaupan uhrien automaattinen siirtyminen laskennallisten korvausten piiriin keventää sekä kuntien, hyvinvointialueiden että elinvoimakeskusten hallinnollista työtä.

Hallituksen esityksessä mainitut kuntia koskevat normipurun todelliset säästöt jäävät Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen arvion mukaan todellisuudessa huomattavasti pienemmiksi. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen ja sen alueella toimivien työllisyysalueiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella kotoutumissuunnitelman ja osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia tehdään jo nyt yhdistetysti asiakkaan ensimmäisellä tapaamisella, jolloin tähän liittyvällä lakimuutoksella ei tulla saavuttamaan tavoiteltuja säästövaikutuksia.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää kotoutumisen tavoitteiden ja velvoittavuuden lisäämistä kannatettavana. Tavoitteiden ja velvoittavuuden lisääminen voi tehostaa kotoutumista ja tehdä siitä tavoitteellisemman. Toisaalta riskinä on, että heikoimmassa asemassa olevien kotoutujien tilanne vaikeutuu ja alueelliset erot kasvavat. Kotoutumisessa tarvitaan myös kaksipuolisuusuutta, kaikkea ei voi jättää kotoutujan vastuulle.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen mielestä alkuvaiheen palveluprosessiin liittyvät muutokset toteutuvat jo nyt työllisyysalueiden tekemässä asiakastyössä (ks. edellä kohta kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt). Vaikka lainsäädännön näkökulmasta on tähän mennessä ollut kyse kahdesta erillisestä palvelusta, käytännössä kotoutumissuunnitelman teko aloitetaan heti ensimmäisellä tapaamiskerralla yhdessä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin kanssa. Siksi hallituksen esityksellä tavoitellut norminpurkuun liittyvät säästötavoitteet eivät Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen arvion mukaan tule tältä osin toteutumaan.

Muut huomiot

-

Laukkanen Sanna
Kaakkois-Suomen ELY